

sagt, neppe faae. Deels er det allerede tidligere godtgjort, hvor let Paragraphen kan omgaaes, og deels troer jeg, at den for den, jeg vil ikke sige egennyttige Godseier, men for den Godseier, som tager mere Hensyn til sin egen Nytte end til Andes — og dette er jo aldeles ikke Andet, end hvad der ligger i den menneskelige Natur at gjøre, ikke Andet end den almindelige Klogskabs Beregning, som gaaer igjennem Verden — for en saadan Godseier troer jeg, at Paragraphen kun vil være en Bevæggrund til at oppebie Fæsteledighed saameget som muligt, navnlig i ethvert Tilfælde, hvor der er gamle og svage Fæstere, og da ved Fæsteledighed udbyde Gaardene til de høieste Priser. Jeg nægter nu ingenslunde, at, dersom Fæsterens Efterladte ere iblandt de Høistbydende, at de da faae Gaardene, fordi Besidderen da kommer til at disponere over flere Procent af Kjøbesummen, end naar den sælges til Fremmede; men Folgen deraf vil blive: at Fæsterens Børn eller Slægt ville blive nødsagede til, dersom de ville have de Fædrenes-Gaarde, at betale dem med de høieste Priser, hvoraf Folgen atter vil blive, at mangfoldige Fæstefamilier ville blive drevne bort fra de Fædrenes-Steder (Hør!). Dersom man nu vil sige, at denne Ret til at sælge frit, er hensigtsmæssig for Lovens Formaal, fordi deri ligger en Opmuntring for Besidderen til at sælge, saa nægter jeg ingenslunde dette; det er aabenbart, at, naar Besidderen gives Leilighed til ved enhver Fæsteledighed at kunne udbyde Gaardene til de høieste Priser, saa er dette en Opmuntring, og en meget stærk Opmuntring, til at sælge. Men jeg mener, at det ikke er ad den Veie, man skal opmuntre til og opnaae Selveiendom, og at den tagne Bestemmelse, der giver Besidderen Ret til ved Fæsteledighed frit at sælge Bøndergodset, uden nogetsomhelst Hensyn til Fæstefamilien, er en forkastelig Bestemmelse, fordi den griber haardt og hensigtsløst ind i velberettigede Interesser. Thi man maa ikke sige — saaledes som det synes, at man i denne Sag i een Retning er noget tilbøielig til — man maa ikke sige: Vi ville Selveiendom, det er et stort og fortrinligt Maal, og Alt, hvad der ligger iveauen, er Biting; — men, vil man sige det, saa maa man sige det consequent og

gjennemføre det consequent, og saa skulde man i Loven have taget forskjellige andre Bestemmelser, f. Ex., at Fæsterne ligesaavel skulde have Ret til at kjøbe deres Fæstegaarde mod en bestemt angiven Værdi, som Besidderen Ret til at sælge; saa skulde man have sat flere af de Hensyn tilside, som man nu har taget, og taget med Rette; men ikke skal man tage Hensyn i een Retning og kaste ligesaa vigtige Hensyn bort i en anden Retning. Der gives, efter min Formening, ved vort Uendringssforslag intet Andet, end at der tages et saadant berettiget Hensyn, og det skeer uden noget Indgreb i de vedkommende Besiddelsers eller Besidderes Rettigheder. Hvad vi ville give Fæsterens Efterladte Andeel i, er i det eventuelle Overskud, som et Fæstested vil give, naar det bliver solgt til fri Eiendom; i den Forskjel nemlig, der er imellem den Sum, det udbringes til, solgt som Eiendomssted, og den Sum, det repræsenterer som Fæstested. Til denne Forskjel og til dette Overskud har Lehnss-, Stamhuus- eller Fideicommissbesidderen ingensomhelst Ret eller Adkomst, da de kun besidde Bøndergodset som Fæstegods, der ikke kan sælges. Vil Staten gjøre disse store Familier en Skjænk og Gave dermed — Noget, som jeg egentlig ikke veed, der kan være nogen Opfordring til — men vilde, siger jeg, Staten gjøre det, saa maatte der ingen andre Personer og Interesser ligge derimellem. Og derfor forekommer det mig, at, naar her handles om et saadant Overskud, hvortil Staten, efter min Formening, har fuldstændig Dispositionsret, at den da ikke alene maa tage Hensyn til de enkelte store Familier, men ogsaa tage Hensyn til de mange smaa Familier, ved hvis Arbeidsomhed og Sparsommelighed det dog er, at Bøndergodset er gaaet bestandigt fremad i Værdi. Det er desuden saadanne smaa Familier man skal tage Vare paa og meget Hensyn til, thi saadanne Familier, Familier, som frembringe Meget og bruge Lidet, men altid frembringe Mere end de bruge, ere et Lands Styrke og Velstand (Hør! Hør!). Vi ville imidlertid slet ikke have, at Staten skal skænke disse Familier Noget paa andre Familiers Beføstning, men vi ønske kun at forebygge, at der gives Lehnssbesidderen og de